

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM

Bazı yazılarımızda de belirtildiği gibi çocuklar 3 yaşından sonra akranlarıyla birlikte olmaktan, oynamaktan ve konuşmaktan hoşlanır, bu onlar için çok önemlidir ve arkadaş arayışı içindedirler. Bu sayede çeşitli kazanımlar edinirler. Bu dönemde ayrıca merak ve öğrenme isteği iyice artmış, çevreyi ve dünyayı tanıma çabaları yoğunlaşmıştır. İşte bu bağlamda **okul öncesi eğitim** önem kazanır.

Çocukların okul öncesi eğitime gönderilmesi, ülkemizde bir artış gösteriyor olsa dahi ne yazık ki yeterli düzeyde değildir. Genellikle çalışan annelerin çocukları yuvalara gönderilmektedir. Oysaki bu yıllarda alınacak eğitim çocuklar ve dolayısıyla aileler açısından oldukça faydalıdır. Çocuklar bu eğitimde kendilerini, yeteneklerini tanıyacak, birşeyler yapabildiğini gördükçe özgüvenleri artacak, pek çok arkadaş edinecek ve bu sayede bir yandan oyun oynarken bir yandan da hayatı, paylaşmayı öğrenecek, ayrıca merak ettiği konularla ilgili sorularını ailesinin yanısıra öğretmenlerine de sorarak bilgi edinmeye çalışacaktır. Eğer çocuk engelli ise **engelli çocukların okul öncesi eğitimi** daha da önem kazanmaktadır. Özürlü çocukların okul öncesi eğitimi alması, akranlarının gerisinde kalmaması ve hatta onlarla eğitimini birlikte sürdürmesi anlamına gelmektedir. Engelli çocuk, ailesinden çoğu zaman iyi bir eğitim alamamaktadır. Aile çocuğa acıyarak yaklaştığı için çocuğun yapması gereken işleri kendileri yapmaktadırlar. Bu da çocuğa fayda değil tam tersi zarar vermektedir.

Okul öncesi eğitimin yararları bu kadarla kalmaz. Çocuklar bu eğitim yoluyla, yemek alışkanlıklarını öğrenir, el becerilerini kazanır, el göz koordinasyonunu geliştirir, müzik dersleriyle ritm bilgilerini kazanabilmenin yanında sözcük ve bilgi dağarcıklarını geliştirme imkânını da bulurlar. Bunların yanında topluluk içinde yaşamayı, toplumun kuralları olduğunu, bu kurallara uymak gerektiğini öğrenir, arkadaşları sayesinde sosyal ilişkiler kurarlar ve sosyal yönleri de gelişir.

Bazı aileler, yuvaların oyun merkezi olduğu, bunun dışında önemli bir şey yapılmadığı, çocuğun evde de oynayabileceği düşüncesiyle bu eğitimi gereksiz bulurlar. Ancak bu kurumlarda eğitim belli bir plan dahilinde yapılmakta, çeşitli faaliyetlerle çocuklara bilgi ve beceriler kazandırılmaktadır. Onlara insan, hayvan ve diğer canlıları, ülkemizi ve dünyayı tanıtmak, önemli olay, kişi ve günler hakkında bilgi vermek, görgü ve toplum kurallarını öğretmek, çocuğun yaratıcılığını geliştirmek de bu eğitimin amaçları arasındadır. Anasınıfı, çocukta öğrenmeye ilgi uyandırır, ona var olan becerilerini tanıma ve geliştirme imkânı sunar. Renkleri, sayıları ve buna benzer kavramları öğrenmesine yardım eder ve onu okuma yazmaya hazırlar. Bunlar, çocukların yaşına ve özelliklerine uygun çeşitli etkinlikler, resimler, işitsel, dokunsal, görsel araçlar ve oyunlar aracılığıyla yapılır.

Çocuk bu eğitim yoluyla ailesi, arkadaşları ve çevresindeki diğer kişilerle iletişim kurmayı, kendi ve başkalarıyla birlikte karar vermeyi, grup çalışmaları yapmayı, sorumluluk alma ve yerine getirmeyi, kendi haklarını korurken başkalarının haklarına da saygı göstermeyi öğrenir ve geliştirir. Ayrıca bazı çocukların enerjileri fazladır ve ev ortamı onlar için yeterli olmaz. Bu çocukların farklı uyarıların olduğu, yaşına uygun başka çocuklarla birlikte zaman geçirebileceği bir ortama ihtiyaçları vardır. Okul öncesi eğitim kurumları onlara bu imkânı sağlar.

Okul öncesi eğitim, yalnızca çocuklar için değil onların aileleri için de son derece faydalıdır. Bu kurumlarda görev yapan uzmanlar, bir yandan çocukları eğitirken bir yandan da onların her alandaki gelişimlerini izlemek, ilerletmek, saptadıkları sorunlarını gidermek gibi konularda ailelere rehberlik eder ve çözüm yolları sunar.

Araştırmalar okul öncesi eğitimi alan çocukların ilköğretime başladığında diğer arkadaşlarına göre daha uyumlu, hem derslerde hem de sosyal etkinliklerde daha başarılı olduklarını göstermektedir.

Tüm bunlardan dolayı çocukların en azından ilköğretimden bir yıl önce anaokuluna gönderilmeleri son derece gerekli ve önemlidir. Ancak çocuğun gönderileceği kurumun sağlık, güvenlik ve eğitim açısından iyi hizmet veren, zengin uyarılara sahip, güvenilir bir yer olmasına dikkat edilmelidir. Maddi durumu iyi olmayan aileler devletin merkezlerinden yararlanabilirler.

Aileye Öneriler

Çocuğunuzun girişimciliğini, öğrenme çabalarını destekleyin. Girişimcilik duygusundan kaynaklanabilecek olumsuz davranışlarında aşırı engelleme ve eleştirilerden kaçının ve onu sakince, açıklama yaparak uyarın.

Kendine güvenini artırarak ve yüreklendirerek girişimlerde bulunması için cesaretlendirin. Bunu için ona küçük görev ve sorumluluklar da verin.

Yemek yerken kaşığı, çatalı tutup kullanmasına, kıyafetlerini ve ayakkabılarını kendi giyip çıkarmasına fırsat verin ve bunun için onu destekleyin. Dişlerini fırçalaması, gerektiğinde mendil, peçete kullanması için ona model olun. Kendine ait giyecek, oyuncak ve diğer eşyaları düzenli kullanması, dağıldığında toplaması, aldığı eşyayı yerine koyması konusunda onu yönlendirin, zamanla bunlara alışacaktır. Motor becerilerini, elgöz koordinasyonunu destekleyecek faaliyetler yapmasını sağlayın ve birlikte çizgi ve resim çizme, kâğıdı katlama, şekilleri kopyalama, makas ile kesme çalışmalarıyla kol, ayak, bacak ve bedeninin tüm kesimlerini hareket ettirebileceği duruşlar, atlama, uzanma, ayak değiştirme yakalama hareketleri, dans, jimnastik gibi etkinlikler yapın.

Engelli çocuğunuz varsa onun yapması gereken işleri siz yapmayın. Bu tür çocuklarda ilerleme diğer çocuklara göre daha yavaş olabilir. O nedenle bu eğitim sürecinde sabırlı olun. Çocuğunuzun özür durumuna göre onunla uygun malzemelerle çalışın. Örneğin: görme engelli çocuğunuzla küçük araçları kullanarak bir birinden ayırtmayı öğretin. Özbakım konusunda sürekli çalışmalar yapın. Diğer çocuklar model alarak birçok konuyu öğrenmektedirler. Engelli çocuklarda model alma durumu daha sorunlu olacağından çocuğunuzun özür grubuna bağlı olarak onunla etkinlikler yapın.

Çocuğunuzun renkleri, sayıları ve nesnelerin özelliklerini öğrenmesi için, önceki dönemde oyuncakla nesnelerin renk ve özelliklerini söyleyerek yaptığınız etkinlikleri artık onun katılımıyla sürdürün. Tanıma, bulma ve eşleştirme alıştırmaları yaptırın. Çocuğunuz, renklerden öncelikle kırmızı, yeşil, mavi ve sarıyı daha sonra kahverengi, siyah, turuncu, mor gibi renkleri öğrenir ve tanıır. Ondandır söylediğiniz renk ve özellikteki nesneyi bulmasını ve bir şeyler yapmasını isteyin (“sarı tabağı masaya koyar mısın?”, “yeşil yastığı büyük koltuğa, turuncu yastığı küçük koltuğa koyalım”) gibi. Ona renkleri sorarken, kırmızıyeşil, sarı mavi ayırımına dikkat edin; çocuğunuzda renk körlüğü varsa bu renkleri karıştırır veya aynı renmiş gibi görebilir, böylelikle bu durum tespit edilmiş olur.

Ona renkli kartlar, küçük eşyalar, oyuncaklar gibi farklı renklerdeki bir grup nesne verip bunları renklerine göre ayırmasını, aynı renk olanları eşleştirmesini, benzerlik ve farklılıklarını söylemesini isteyin. Renklerin miktarını zamanla artırın; 6, sonra 8–10 rengi isimlendirip eşleştirme çalışması yapın, çeşitli nesnelerin renklerini tartışın, şaşırdığında, zorlandığında ona yardım edin ve doğruyu bulması için onu cesaretlendirin.

Aynı şekilde saymasını istediğiniz sayıyı da artırın, 4–5 topu alarak kutuya atmasını, odada kaç kişi olduğunu, parmaklarını saymasını, sayarak zıplamasını sağlayın. Kahvaltı derken 6 veya daha çok zeytini tabağı koymasını isteyin, bunu oyunlarında da vurgulayın.

Uzunlukkısalık kavramları üzerinde de durun; onunla bu kavramlar hakkında konuştuktan sonra renkli kurdelelerin arasından farklı uzunlukta olanları seçme ve uzunluğuna göre sıralama, oyun hamurundan farklı uzunlukta çubuklar, bebekler yapma gibi etkinlikler yaptırın.

Ona kitaplardaki resimleri anlatın ve onun da anlatmasını isteyin. Sorular sorarak anlatımını destekleyin ve devam etmesine yardım edin, çeşitli resimler gösterip “bu çocuk ne yapıyor, bu resimde ne var?” sorularını sorun, gerekirse düzeltmeler yapın. Ayrıca ismini, 1’den 5’e kadar sayıları yazma çalışmaları yapın.

Ona oyuncak alırken yanında bir de bol resimli hikâye ve masal kitabı alın, bunları okuyup onun anlayabileceği biçimde yorumlayın böylece okuma alışkanlığına zemin hazırlayın.

Çocuğunuzla konuşurken o, bu gibi zamirler yerine bahsettiğiniz nesnenin adını söylemeye dikkat edin. “Onu getir” değil “kitabı getir” deyin. Düzgün cümleler kullanmaya çalışın. Onunla mümkün oldukça konuşarak, sorularını içtenlikle cevaplayarak dış dünyayı tanımaya yardım edin. Unutmayın; o sorularını dünyayı tanımak için sorar.

Bu arada “ben kimim, nereden geldim, nasıl oldum?” gibi sorularını da diğer sorular gibi olağan karşılayıp içtenlikle ve anlayacağı bir dille cevaplandırın, ona ağır gelecek anlatımlardan kaçının, ayıp diye ona kızmayın. Aksi halde o, sorularının cevaplarını başka yerlerde arar ve yanlış bilgiler edinebilir.

Bu dönemden sonra çocukları severken ya da onlara seslenirken “aşkım” sözünü kullanmayın. Çocuk artık aşkın annesi ile babası arasında bir duygu olduğunu bilir, kendisine neden böyle seslenildiğine anlam veremez ve bocalar.

Çocuğunuzun istenmeyen davranışlarını azaltmak için, bu davranışları yapınca ya da yapmaya eğilim gösterince dikkatini başka yöne çekin, çeşitli faaliyetler yaptırarak enerjisini doğru şekilde boşaltmasını sağlayın.

Çocuğunuz, 4 yaşına geldiğinde isteklerinin her zaman yerine getirilemeyeceğini öğrenmeli, başkalarının da istekleri, hakları olduğunu kabul etmeye başlamalıdır. Bunun için ona bu durumları yeri geldikçe anlatın, gerekli hallerde kurallar belirleyin ve bunlara uyması gerektiğini vurgulayın. Fazlasıyla koruyucu, aşırı hoşgörülü, kuralların olmadığı bir aile ortamında yetişen çocuk anaokulu ve sonrasında ilköğretim okulunda zorlanabilir, evin koruyucu, her istediğini yapabildiği ortamından çıkıp kuralların olduğu, herkesin kendi girişimciliğini sergilediği bu kurumlarda uyum sorunları yaşar ve okula gitmek istemeyebilir. Evde alıştığı düzeninin bozulmasını istemez, bu yeni ortamda kaygılanır. Bunlar da sonucunda davranış sorunlarını getirir.

Anaokuluna gitmek istememesi durumunda aileden her hangi bir kişinin çocuğa destek olması, onun hep istediğini yapma düşüncesini pekiştirir ve ona bu yönde cesaret verir. Bunun için anne, baba ve hatta büyük anne ve babalar her konuda olması gerektiği gibi çocuğun anaokuluna gitmesi konusunda da aynı yaklaşımı göstermelidir. Çocuk okula gitmesi için çok zorlanırsa daha ters tepki verebilir. Zorlamadan, anaokulu hakkında heveslendirici bilgiler vererek çocuğun bu kurumlara ilgi duyması sağlanmalıdır. Çocuk annesinin onu okulda bırakıp gitmesine karşı çıkıyorsa anne kısa bir süre koridorda sonra bahçede bekleyerek çocuğa güven verebilir ve yavaş yavaş okula alışmasına yardımcı olabilir. Her şeye rağmen çocuk ağlamasını sürdürüyor ve uyum problemleri yaşıyorsa bir çocuk psikologundan yardım alınmalıdır.

Çocuğunuz, her dönemde olduğu gibi bu yaşlarda da sizinle birlikte zaman geçirmek ister; onunla mümkün olduğunca zaman geçirin. Onu parklara ve çevreyi inceleyebileceği, değişik şeyler görüp duyabileceği yerlere götürün. Oralarda bir süreliğine kum, taş ve benzeri maddelerle, başka çocuklarla oynamasına izin verin. Birlikte sinema, tiyatro, konser gibi etkinliklere katılın. Sonra orada yaşadıklarınız hakkında onunla konuşun. Bunlar, hem onun çevreyi tanımmasına hem de sosyalleşmesine yardım eder. Sosyalleşmesine destek olunmayan, başına bir şey gelir diye ailesi tarafından aşırı korunan çocuklar, kendine güven geliştiremez ve gerekli sosyal becerileri yeterince kazanamazlar. Okul ortamı gibi ailesi yanında olmadığı zaman ne yapacağını bilemez, iyi arkadaşlık ilişkileri kuramazlar, iyi arkadaşlık edenlere, sosyal etkinliklerde başarılı olanlara tepkiyle yaklaşır, bunlardan dolayı kendilerini de başkalarını da sevmezler, içine kapanır, davranış bozuklukları gösterebilirler.

Baba olarak ona sevginizi hissettirin, işten gelince onunla konuşun, oyun oynayın, ona sarılın, kitap okuyup masal anlatın. Akşama kadar annesine kim bilir kaç kez “babam ne zaman gelecek?” diye soruyordur.

Anneler ve babalar, çocukları bir an önce büyüsün ister ve ondan hep büyük bir insan gibi davranmalarını beklerler. Bırakın çocuğunuz çocukluğunu doya doya yaşasın, bol bol oyun oynasın, koşsun, kendine ve kimseye zarar vermeyecek şekilde yaramazlıklar da yapsın. Zaten bir şekilde büyüyecek, o zaman büyük gibi davranacak. Biliniz ki sağlıklı ve mutlu yetişkinler, çocukluğunu sağlıklı, mutlu ve doya doya yaşamış olanlardır.

Dünyada bir tek güzel çocuk vardır. Bütün anne babalar da ona sahiptir.

Atalay Yörükoğlu